ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КОНСТРУКЦІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 332 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «НЕЗАКОННЕ ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ»

ЯРМИШ Н.М. - доцент кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії СБ України, доктор юридичних наук, професор

ORCID 0000-0001-9999-5615

УДК 343.343.6

DOI: https://doi.org/10.32782/NP.2024.3.14

Ця публікація присвячена аналізу змісту ознак об'єктивної сторони, а саме: усіх варіантів діянь, визначених в основному складі злочину, передбаченого ст. 332 Кримінального кодексу України (далі – КК України) за назвою «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України». І у назві, і у ч. диспозиції ч. 1 ст. 332 КК України йдеться саме про переправлення осіб через державний кордон України, а також про дії, певним чином пов'язані з переправленням. Всупереч дійсній конструкції статті, її ознаки доволі часто тлумачяться як такі, що стосуються не переправлення людей через кордон, а перетинання певними особами кордону (що передбачене ст. 332-2 КК України). Викривлення змісту норми про незаконне переправлення осіб через кордон має наслідком неправильну кваліфікацію відповідних дій, включаючи помилкове засудження осіб за ст. 332 КК України, коли особа взагалі не підлягає кримінальній відповідальності. Наведені приклади відповідних вироків. Проте, оскільки слово «перетинання» у ст. 332 КК України відсутнє, відповідні помилки практичних працівників походять виключно від неуважності до тексту статті, такі помилки правозастосовників не є провиною законодавця. Втім аргументовано, що частина помилок при застосуванні аналізованої статті пояснюється недостатньо чітким, складним для сприйняття формулюванням ознак діянь, стосовно яких у ч. 1 ст.332 йдеться про «сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод». Висловлюється авторська думка щодо шляхів удосконалення тексту ст. 332 КК України. Зокрема, пропонується розкрити слово «їх» через повторення у диспозиції статті всіх варіантів відповідних діянь. Звертається увага, що вчинення зазначених діянь службовою особою з використанням службового становища, що передбачене ч. 2 ст. 332 КК України, сприймається суспільством як корупційний злочин, та до того ж відповідає ознакам корупції, наданим у законі України «Про запобігання корупції». Всупереч цим фактам, таке діяння не можна віднести до корупційних, оскільки вказівка на цей злочин як корупційний відсутня у примітці ст. 45 КК України, яка містить перелік корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень.

Ключові слова: державний кордон України, переправлення, перетинання, організація незаконного переправлення, керівництво незаконним переправленням, сприяння незаконному переправленню, поради, вказівки, надання засобів, усунення перешкод.

Метою публікації є виявлення сенсу ознак основного складу злочину, передбаченого ст. 332 КК України та демонстрація судових помилок, які походять від неадекватного розуміння деяких з цих ознак особами, що застосовують кримінальний закон. Хибні уявлення правозастосовників та окремих дослідників про зміст певних ознак статті, своєю чергою, походять від недостатньо чіткого їх законодавчого визначення. Тому метою публікації є й звернення уваги зако-

нодавця на необхідність викладення аналізованої статті таким чином, щоб усунути її неоднозначне тлумачення.

Викладення основного матеріалу

Проблеми, пов'язані із кваліфікацією подій за ст. 332 КК України «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України», з початком повномасштабного вторгнення на нашу територію рашистських загарбників надзвичайно загострилися. Відповідно до Указу Президента № 64/2022 під час дії воєнного стану заборонений виїзд за межі України чоловікам віком від 18 до 60 років. Відповідно також до багатьох інших факторів потік осіб, що прагнуть перетнути кордон України, зріс та продовжує зростати, як збільшується і кількість осіб, які переправляють інших людей через державний кордон України. Ситуація на кордоні в зв'язку з цим вкрай напружена. Відповідно, стосовно осіб, які переправляють за корон інших, багато вироків. Проте не всі вони є правосудними. Це активізує, зокрема, наукову діяльність у напрямку аналізу конструкції ст. 332 КК України.

Саме тому проблемам, пов'язаним з викладенням та застосуванням ст. 332 КК України (та іншим статтям, що передбачають посягання на недоторканність державного кордону України) останнім часом приділяють більшу чи меншу увагу фактично всі фахівці з кримінального права. Серед них: Баулін Ю. В, Брисковська О.М., Дудоров О.О., Вознюк А.А., Карчевський М.В., Кібальник С.О, Кузнецов В.В., Мельник М.І., Міщенко С.М., Михайлова Ю.О. Навроцький В.О., Писменський Є.О., Похила І.Б., Савченко А.В., Солоткий С.А., Стрельцов Є.Л., Орлеан А.М., Хавронюк М.І., Хилюк С.В., Цвіркун Н.Ю., Чернявський С.С., Шульга А.М. та багато інших науковців. Водночас, зважаючи на те, що проблем не стає менше, всебічний аналіз відповідних законодавчих визначень та практики застосування ст. 332 КК України залишається вкрай актуальним для науковців завданням, потребує комплексного підходу, участі в дослідженнях якомога більшого числа фахівців. Продовженням обговорення зазначених аспектів є і ця наукова публікація.

Стаття 332 «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України міститься у Кримінальному кодексі України (далі КК України) з початку існування останнього. У нинішній редакцій основний склад цього злочину (ч. 1 ст. 332) сформульований наступним чином: «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод».

Проте аналізована стаття КК України була сконструйована саме так не завжди. До змін, внесених відповідно до Закону України (далі ЗУ) № 3186-VI від 05.04.2011, ст. 332, мала таку саме назву, що і зараз, проте іншу диспозицію. Частина перша була викладена як «організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод». Як однозначно вбачається з такої конструкції, ст. 332 в її первинному варіанті не містила вказівки на діяння у якості «переправлення». Протягом усіх років існування статті в такому вигляді, у науці кримінального права та практиці застосування кримінального закону виникало питання: чи можливо застосування ст. 332 КК України у ситуаціях, коли особа лише переправляла інших осіб через кордон, а жодних інших дій, що підпадали б під ознаки цієї статті, не вчиняла?

Слід зазначити, що доволі часто, навіть у підручниках з кримінального права (а в них, як відомо, втілюються найбільш поширені, усталені точки зору щодо ускладнених моментів) іноді без будь-якого обговорення зазначалося, що «…особи, які здійснюють переправлення…вважаються виконавцями злочину» **[1, с. 353].** Насправді ж, як уже йшлося, «переправлення» у диспозиції ст. 332 КК України в ті часи не було зазначено. А назва статті, зрозуміло, участі в процесі кваліфікації не бере. Вона є лише приблизним орієнтиром стосовно змісту статті, сенсу відповідної норми. Можна припус-

тити, що в цитованому висловленні «переправлення» ототожнюється автором з організацією переправлення. Вочевидь з подібних міркувань розглядалося питання щодо «переправлення» і на практиці. Хоча доволі зрозуміло, що «організація переправлення» і само переправлення – це різні поняття. Інакше вираз «організація переправлення» сприймався б як очевидний нонсенс.

Переконливі аргументи щодо різного змісту ознак «переправлення» та «організація переправлення» наведені, зокрема, Я. Лизогубом. Звертаючись до різноманітних словників, у тому числі іноземних, та досліджень філологів, Я. Лизогуб демонструє, що «переправлення» доцільно розуміти як безпосереднє переміщення осіб через державний кордон іншою людиною. Організаційні дії автор розглядуваної праці, слідом за словниками та думками інших науковців, сприймає як створення, заснування, об'єднання чогось, залучення, згуртування інших осіб, розробка планів тощо. Стосовно організації саме безпосереднього незаконного переміщення (переправлення) Я. Лизогуб додає ще добір кандидатів для переправлення, керівництво ним, фінансування переправлення тощо. Інформація щодо змісту організаційних дій ще буде нам в нагоді. А зараз слід визнати, що жодне з цих дій не відповідає самому поняттю переправлення осіб через державний кордон України. Включення до організаційних дій самого переправлення не може бути сприйняте і як «поширене тлумачення», а насправді є застосуванням аналогії кримінального закону, що однозначно заборонено у ч. 4 ст. 3 КК України. Саме тому Я. Лизогуб у 2004 р. справедливо наполягав, що «на сьогодні незаконне переправлення осіб через державний кордон України юридично перебуває поза межами кримінально-правового врахування обох частин ст. 332, що є вадою чинного кримінального закону» **[2, с. 9-11].**

Але з позицій нинішнього часу це було «вчора». А на сьогодні (як уже йшлося) законодавець усунув зазначений недолік: слово «переправлення» наразі у ст. 332 КК України вже міститься (хоча не завжди адекватно тлумачиться). Містяться, як і раніше, вказівки на організаційні дії, а також «керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод». Останні дії нагадують пособництво, але зведені у ранг дій виконавчих, і до зазначених змін тлумачилися по-різному навіть на науковому рівні. Аби впевнитися в цьому, достатньо проаналізувати висловлення, де йдеться, що керівництво «такими діями» – це «розпорядження діями осіб, які бажають незаконно перетнути державний кордон України», а також, що поради, вказівки чи засоби надаються «для незаконного перетинання державного кордону іншими особами…» **[3, с. 501]**

Помилка в цьому висловлюванні не кидається в очі, проте вона є. Для того, аби виявити в цитованих фрагментах неточне (іншими словами – неадекватне) тлумачення кримінального закону, необхідно ще раз звернутися до диспозиції ч. 1 ст. 332 (не має значення – у нинішній редакції чи в попередній) та уважнішим чином перечитати кожне її слово, визначившись, якими саме діями передбачене керівництво, та сприяння чому саме мається на увазі, тобто про які «ті самі дії» йдеться у ст. 332. Таку ж увагу треба приділити й висловленню щодо цих ознак в цитованому вище джерелі. При ретельному співставленні ознак ч. 1 ст. 332 з наведеним вище тлумаченням статті у курсі лекцій, стане помітним, що у тексті статті йдеться про *переправлення*, а у тексті підручника – про *перетинання*.

Таке ж, викривлене, тлумачення ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 332 КК України, певним чином притаманно і практиці застосування відповідної статті. Навість само *переправлення*, яким доповнена стаття, іноді тлумачать через *перетинання* (про що буде далі при аналізі конкретних вироків). А це означає, що стаття 332 КК України поки не приведена до бездоганного стану.

Отже, занурення у текст основного складу злочину, передбаченого ст. 332, доводить висновку, що в ній навіть не згадуються дії, які можна називати *«перетинанням»* державного кордону. Про незаконне перетинання йдеться у ст. 332-2 КК України «Незаконне перетинання державного кордону України», де суб'єктом є саме особа, яка

перетинає державний кордон (звісно, за наявності усіх інших ознак відповідного складу злочину). А ст. 332 призначена для осіб, які *переправляють* таких осіб через кордон, тобто безпосереднє переводять (є провідниками), перевозять осіб, а також для тих, хто сам і не робить цього, проте організує інших осіб для *переправлення* (не перетинання!) державного кордону України чи керує ними. Саме організаційними діями (а не перетинанням кордону) суб'єкт і керує, саме організаційним діям (а не тим, що виявляються в перетині кордону) сприяє порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод. Хоча, мабуть, більш доцільним було б карати за ст. 332 КК України не лише ту особу, яка переправляє інших через державний кордон, а й того, хто є організатором такого *перетинання*, а також того, хто допомагає (сприяє) саме *перетинанню* особами державного кордону. Проте, на жаль, стаття 332 цього не дозволяє. Адже там йдеться про керівництво *такими* діями, сприяння *їх вчиненню*. Читай: «керівництво переправленням» (знов-таки – *не перетинанням*), організація *переправлення*, керівництво *переправленням* чи організацією переправлення, сприяння *переправленню*. З точки зору стилістики викладення диспозиції питання, про які саме дії йдеться, начебто не мають виникати, у ній йдеться саме про дії, зазначені вище, тобто повзанні саме з переправленням через кордон, а не з його перетинанням. Втім, насправді, чомусь деяких теоретиків та багатьох практиків складається інше враження. Тим більше, що текст дозволяє розуміти словосполучення «сприяння їх вчиненню» і як сприяння *переправленню*, і як сприяння організації переправлення, і навіть як сприяння *керівництву переправленням*. На нашу думку, це виглядає штучним, незрозумілим нагромадженням ознак. Можливо, саме тому, через хитромудре викладення ст. 332, особа, яка читає її текст, сприймає його як такий, що містить інформацію не лише про переправлення осіб через державний кордон України, про організацію такого *переправлення* та керівництво такими діями, а й про сприяння особам, які *перетинають* державний кордон та керівництво *перетинанням*. Тим більше, що слова «перетинання» та «переправлення» фонетично близькі, співзвучні.

Але повторимо, що насправді про допомогу *перетинанню* та керівництво *перетинанням* чи організацією *перетинання* у ст. 332 не йдеться. Навіть якщо законодавець мав на увазі саме те, що вбачають у тексті статті окремі науковці та практичні працівники, йому це не вдалося. Однак закон усе ж-таки треба застосовувати таким, яким він є.

Проте особи, які тлумачать та кваліфікують відповідні діяння, як уже йшлося, у деяких (непоодиноких) випадках від цієї незаперечної вимоги все ж таки, здається, відступають. Так, наприклад, в одному з навчальних посібників впевнено констатується, що «сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України порадами, вказівками наданням засобів або усуненням перешкод стосується… осіб, які незаконно перетинають державний кордон» **[4, с. 828].** Проте у тексті статті 332 йдеться, як вже неодноразово підкреслювалося, про сприяння не діям, що виявляються в «перетинанні», а про сприяння діям, що пов'язані з «переправленням».

Усупереч законодавчому визначенню, у деяких джерелах стверджується і що «керівник незаконним переправленням осіб через державний кордон України спрямовує зусилля не інших співучасників, а осіб, які незаконно перетинають кордон України». Так само знов-таки тлумачиться і сприяння певним особам вчиненню дій порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод. Йдеться про таке сприяння, як, наприклад, надання інформації про найбільш зручний маршрут, надання транспортних засобів, засобів маскування, карт, схем, саме особам, які незаконно *перетинають* державний кордон. Цитовані автори визнають недосконалість ст. 332 КК України. Проте вбачають цю недосконалість у тому, що «об'єктивна сторона злочину сформульована таким чином, що послідовно описує дії виконавця, організатора і пособника…, що ускладнює розуміння норми, ускладнює її застосування на практиці…» **[5, с. 277-278].** Висловимо думку, що для усунення різночитання, варто було б писати не про «такі дії», а вказати, про які саме дії йдеться, тобто

повторити їх у текст статті, та (якщо треба) і додати ознаки, які характеризують певні дії, пов'язані з *перетинанням* особами державного кордону**.** Хоча заздалегідь погоджуємося**,** що це призвело б до ще більшого нагромадження ознак статті 332. Тому підтримуємо пропозицію проєктантів нового КК України створити дві статті. Одну (9.3.4), присвячену *переміщенню* (синонім переправлення) осіб через державний кордон Україна а іншу статтю (9.3.5) присвятити *сприянню* в *перетинанні* особою державного кордону **[6, с. 353].**

Щодо практики про помилкове розуміння діянь, передбачених у ст. 332 КК України, свідчить немала кількість відповідних вироків. Наведемо деякі приклади.

Приклад перший **[7].** Особа 4, знаючи, що в Україні діють обмеження на виїзд за кордон чоловіків віком від 18 до 60 років, здійснив пошук осіб, з числа громадян України, які бажали незаконно перетнути державний кордон. Такими особами виявилися Особа 6 та Особа 7. Згідно з розробленим планом Особа 4 провів інструктаж щодо порядку переходу через державний кордон України, надав громадянам Б. та В. відповідні поради та вказівки, повідомив, що вони будуть рухатись лісом у напрямку лінії розмежування державного кордону України та Республіки Румунія, а в подальшому пішов з ними, показуючи напрямок руху з метою обійти блок-пост, який розташований на центральній дорозі в адміністративних межах с. Долішній Шепіт Вижницького району. Усі були затримані військовослужбовцями прикордонного загону.

У вироку суду зазначено наступне: «Таким чином, обвинувачений ОСОБА_4 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 332 КК України, а саме: сприяння в незаконному переправленні осіб через державний кордон України шляхом надання засобів та порад, за кваліфікуючою ознакою: вчинено щодо кількох осіб».

Висловлення про «сприяння *переправленню* шляхом надання засобів та порад» є воістину парадоксальним. Адже сприяв Особа 4 не в переправленні осіб через кордон. Переправляв він їх сам як провідник, сприяти в цьому самому собі – нонсенс. А поради та вказівки – коли та куди прибути (про надання засобів у відповідному тексті насправді не йдеться) – були надані тим, хто збирався перетнути кордон та кого він після цього перевів як провідник. Тому Особа 4 вчинив злочин, передбачений ч. 2 ст. 332 за ознакою лише діяння у вигляді «*переправлення* осіб через державний кордон України» за кваліфікуючою ознакою «щодо кількох осіб». Жодних інших дій, передбачених цією статтею, він не вчиняв. *Пошук для самого себе* кандидатів на переправлення через кордон аж ніяк не можна розглядати як «організацію переправлення», знов таки тому, що організатором не може бути визнана особа, яка забезпечувала можливість вчинення кримінального правопорушення самому собі (згадаємо також міркування щодо організаційних дій стосовно переправлення, наведені вище).

Щодо порад та вказівок особам, які перетинають кордон, слід замислитися про можливість визнати їх пособництвом у незаконному перетинанні особою державного кордону України, тобто про доцільність кваліфікувати їх за ч. 4 ст. 27 КК України та за ч. 2 (групою осіб) ст. 332-2. Але це неможливо. Особи 6 та 7 є такими, яким заборонений *виїзд* з території України, а у ст. 332-2 йдеться про заборону таким особам *в'їзду* на нашу територію. Не мали ці особи і зазначеної у ст. 332-2 мети «заподіяння шкоди інтересам держави» та не належали до «силових відомств держави-агресора», про що йдеться у ст. 332-2. Тому злочину, передбаченого цієї статтею в їх діях не спостерігається. Тобто розглядати описані дії із сприяння особам, які *перетинають* державний кордон, як пособницькі у вчиненні кримінального правопорушення не можна за відсутності самого кримінального правопорушення у діях з незаконного перетинання кордону в аналізованої ситуації. Отже, певні описані в аналізованому вироку дії (організація…, сприяння…) не підпадають ані під ознаки ст. 332, ані під ознаки ст. 332-2.

Здавалося б, не слід приділяти неточностям у цьому вироку таку увагу. Адже для застосування ст. 332 достатньо встановити наявність хоча б одного з діянь, зазначених в основному складі цього злочину, а воно наявне: це безпосереднє переправлення осіб у

якості провідника. Проте згадаємо, що за кваліфікацією події слідує призначення покарання, на яке, за визначенням ст. 65 КК України «Загальні засади призначення покарання» впливає, зокрема, тяжкість кримінального правопорушення. А остання, як відомо, визначається різноманітними обставинами події, серед яких враховується і кількість вчинених діянь, що альтернативно передбачені статтею КК, яка застосовується. Чим більше таких діянь вчинено, тим більш тяжким є це правопорушення, у порівнянні з іншими, передбаченими цією статтею, тим більше підстав має суд, аби застосовувати до суб'єкта більш суворе покарання з тих, що передбачені санкцією. У розглянутому вироку особі ставиться в провину три варіанти діянь: переправлення осіб через кордон, організація переправлення (в дійсності – перетинання) та сприяння йому (знов таки – перетинанню, а не переправленню). Насправді ж було вчинене лише одне з діянь, зазначених у ст. 334 КК України – переправлення.

Приклад другий **[7].** У вироку констатується наступне: «На думку суду, обвинуваченого ОСОБА 4 слід визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 332 КК України, як сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України, порадами, вказівками, наданням засобів, вчинене щодо кількох осіб».

Визначимося, що саме суд вважає «сприянням незаконному *переправленню* осіб через державний кордон України», кому саме особа 4 надавав поради, вказівки та засоби. Аналіз тексту вироку дозволяє вважати, що, за думкою суду, Особа 4 сприяла *переправленню* через державний кордон, оскільки підібрала в заздалегідь обумовленому місці на автомобілі чотирьох осіб, які мали намір перетнути державний кордон, та перевезла їх в село Вари Береговського району Закарпатської області. При цьому було визнане, що особа 4 отримала від осіб, яких перевіз у село біля державного кордону з Угорщиною, певну суму грошей у доларах за (увага!): «сприяння у незаконному *перетині* державного кордону» (акцент мій – Н.Я.). Отже, відповідний суб'єкт обвинувачується в тому, що сприяв незаконному *переправленню* осіб, оскільки сприяв *перетинанню* ними державного кордону. Підміна понять, «переправлення» та «перетинання» у разі прискіпливого ставлення до аналізу тесту вироку тут очевидна.

Щодо переправлення, у вироку зафіксовано, що всі фігуранти цього провадження, включаючи підсудного, були затримані прикордонним нарядом, коли прямували з села до прикордонного знаку. Але оцінки цієї ситуації у вироку не надано. Принципово те, що про спробу самого *переправлення* (у цьому випадку – перевезення), принаймні про готування до нього, у формулі обвинувачення взагалі не йдеться. Для застосування ст. 332 КК України суду виявилось достатнім, що Особа 4 сприяла нібито переправленню (насправді не зазначеному у статті перетинанню!) осіб тим, що перевезла їх у село біля кордону. Подальші дії підсудного у вироку фіксуються, проте не обговорюються.

Цікаво, що підсудний стверджував, що йому було невідомо про наміри осіб, яких він перевозив, а гроші від них він отримав «за послуги таксі». Оскільки дії Особи 4 були кваліфіковані без врахування корисливого мотиву, така інформація, вочевидь, не була спростована. А ця обставина викликає питання щодо доказової бази в аналізованому провадженні. Але така проблема не належить до кола запитань, які зараз обговорюються. Цей приклад наведений для демонстрації підміни (чи ототожнення) понять «переправлення» та «перетинання», яке певним чином притаманне практиці застосування ст. 332 КК України, що є неприпустимим.

Приклад третій **[9].**

Особа 4 була засуджена (зокрема) за ч. 2 (за ознакою повторності) ст. 332 КК України за наступних обставин.

Зазначений громадянин, будучи директором приватного підприємства «Транс Бурда», яке має ліцензію на міжнародні перевезення вантажів вантажними автомобілями, та маючи персональний доступ до електронного кабінету перевізника Єдиного комплексу інформаційних систем (системи «Шлях»), багаторазово вносив до вказаної системи особисті дані військовозобов`язаних громадян України

чоловічої статі віком від 18 до 60 років, які на підприємстві як водії належного підприємству транспортного засобу не працювали (за несанкціоновані дії з комп'ютерною інформацією особа 4 обґрунтовано засуджена за ст. 362 КК України). У подальшому відповідні особи незаконно перетинали державний кордон України саме як водії. У вироку стосовно цих дій йдеться, що Особа 4 «сприяв, шляхом усунення перешкоди, у перетині державного кордону України…». Як бачимо, і тут зазначене сприяння у *перетині* (насправді це так і є), а не в *переправленні* (такого в справі не спостерігається). Проте суд цього не помічає. Крім того, стосовно кожної з подій (їх багато) рефреном стверджується, що Особа 4 «вчинив незаконне переправлення військовозобов`язаних громадян України чоловічої статі, віком від 18 до 60 років, через державний кордон України, сприяв вчиненню таких дій шляхом надання засобів та усунення перешкод…». Які самі дії Особи 4 суд вважає «переправленням» утікачів через державний кордон, – не зрозуміло, точніше, їх не вбачається. А із цього випливає, що об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 332 КК України, в діях Особи 4 відсутня, тобто засудження його за незаконне переправлення осіб через державний кордон України є неправомірним.

Дуже хотілося б покарати цю особу за сприяння (пособництво) незаконному *перетинанню* державного кордону, проте стосовно аналізованої ситуації кримінальний закон знов-таки цього не дозволяє. Адже (як уже акцентувалося) ст. 332-2 передбачає перетинання державного кордону України особами, яким це заборонено, проте – лише «в один бік», таким особам КК України забороняє в'їзд на територію України, а не виїзд з неї. Тому слід зазначити, що ані за ст. 332 «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України», ані за ст. 332-1 «Незаконне перетинання державного кордону України» (як пособник) Особа 4 кримінальній відповідальності не підлягає. Вважаємо застосування до цієї особи ст. 332 КК України неприпустимою судовою помилкою. Сумно, що вироків, де певні дії щодо *переправлення* осіб через державний кордон України плутають з діями стосовно *перетинання* державного кордону, доволі багато.

На щастя, це іноді помічають і практичні працівники. Так, адвокат Р. Ружицький на аналізі таких помилок будує свій захист. Він звертає увагу, що в ст. 332 КК України немає слова «перетин» чи «перетинання». Є тільки слово «переправлення». «Натомість організація перетину, керівництво перетином, сприяння перетину – ці дії не є переправленням. Якщо людина підробила документи і передала їх людині, яка хоче зробити з ними незаконний перетин, це можна назвати організацією перетину. Але це не є організація незаконного переправлення через кордон. І це не є злочином» **[10]**

Хоча стосовно того, що надання підробленого документа для перетину кордону є *організацією перетину*, а не *пособництвом* у ньому в виді надання засобів, можна подискутувати, думка Р. Ружицького про те, що такі дії не мають відношення до *переправлення* осіб, висловлена чітко та переконливо.

Чітким та переконливим має бути й кримінальний закон, чого, на жаль, не спостерігається щодо формулювання ст. 332 КК України. Найменше, що може зробити законодавець у напрямку удосконалення цієї статті, – це замість слів *«такими діями»*, сприяння *«їх вчиненню»* повторити, які саме дії маються на увазі.

А правозастосвникам хочеться порадити виявляти максимальну увагу до тексту статті, застосовувати при розкритті її ознак знання мови, аналітичні здібності та постулати формальної логіки.

Наостанок вважаємо за необхідне висловитися з приводу проблеми, що не стосується конструкції ст. 332 КК України, втім зовсім оминути, яку було б певним упущенням. У ч. 2 цієї статті серед інших кваліфікуючих ознак йдеться про ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища. У засобах масової інформації, як відомо, багато говорять про корупційну складову того, що коїться зараз на кордонах України, називають це корупційними процесами. Стосовно незаконного переправлення осіб через кордон службовими особами ця інформація сприймається пересічними громадянами без усяких сум-

нівів. Проте професіонали знають, що такі особи з позицій кримінального закону корупціонерами аж ніяк не є. Пояснюється це відсутністю вказівки на ст. 332 у вичерпному переліку корупційних кримінальних правопорушень, що міститься у примітці ст. 45 КК України. Тому дані про відповідну службову особу навіть не з'являться в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або по'вязані з корупцію правопорушення, не говорячи вже про те, що численні обмеження щодо корупціонерів, передбачені у КК України, не торкнуться такої особи. Проте це вже проблема недосконалості зазначеного переліку, яка потребує окремого обговорення.

Висновки

Аналіз конструкції ст. 332 КК України «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України» свідчить, що певні її ознаки сформульовані таким чином, що однозначне тлумачення варіантів діяння утруднено. Буквальне розуміння дій, стосовно яких йдеться про «сприяння їх вчиненню», дозволяє вважати, що «поради, вказівки, надання засобів та усунення перешкод» є сприянням, по-перше, переправленню осіб через державний кордон України, по-друге, сприянням організації такого переправлення, по-третє, сприянням керівництву переправленням. Особливо важко зрозуміти те, що стосується сприяння керівництву переправленням, зокрема, наданням засобів. Виникає питання: чи дійсно законодавець мав на увазі саме те, що фактично казав? Якщо так, для спрощення тлумачення ознак цієї статті не зайвим було б повторити, які саме дії маються на увазі, тобто конкретно визначити відповідні дії, а не об'єднувати ці ознаки розпливчатим в цьому контексті словом «їх». Звісно, це збільшило б обсяг диспозиції, проте чітко висвітлило б її зміст. На сьогодні основний склад аналізованого злочину потребує ретельного «дешифрування», оскільки «розпливчатість» його ознак дезорієнтує як правозастосовників, так і дослідників. Принагідно відзначимо, що вказівка на керівництво переправленням окремо від його організації є зайвою. Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України організаційні дії слід розуміти і як дії керівника.

Дуже заважає розумінню об'єктивних ознак ч. 1 ст. 332 КК України й співзвучність слів «переправлення» та «перетинання». Тому, зокрема, сприяння *перетинанню*, іноді сприймають як сприяння «переправленню». Насправді ж слово «перетинання у ст. 332 навіть не згадується. Тому відповідні помилки у кваліфікації події за цією статтею, розглянуті в цій публікації, цілком лежать на совісті практиків, свідчать виключно про їх неуважність, а провину законодавця в аспекті плутанини між «переправленням» та «перетинанням» виключають.

Література

1. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / За редакцією М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2004. – 544 с .

2. Лизогуб Я. Статті 149 і 332 Кримінального кодексу України: окремі проблеми законодавчого викладу, узгодженості та тлумачення // Адвокат, 2005, № 7.

3. Савченко А.В. Сучасне кримінальне право України. Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – 2-е видання, виправ. та доповн. – К.: Вид. Паливода А.В., 2006. – 636 с.

4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право; Навчальний посібник / за заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваїте, 2014. – 948 с.

5. Кримінальне право України (Особлива частина): підручник /за ред О.О. Дудорова, Є.О. Писменського. Т.2 – Луганськ: видавництво «Елтон-2», 2012. – 704 с.

6. Проект нового кримінального кодексу України: Передумови розробки, концептуальні засади основні положення: монографія. Андрушко П.П., Бакумов О.С., Бурдін Ю.В., Вишневська І.А., Горох О.П, Гуторова Н.О., Марчук Н.О., Навроцький В.О., Пономаренко Ю.А., Стрельцов Є.Л., Хавронюк М.І. // За заг. ред. Ю.В. Бауліна, М.І. Хавронюка. К.: Компанія ВАІТЕ, 2024. – 494 с.

7. Вирок Вижницького районного суду Чернівецької області від 20.03.2023.

Справа № 713/2636/22, провадження №1-кп/713/37/23.

8. Вирок Береговського районного суду Закарпатської області від 23 квітня 2024 року. Справа № 297/3148/22.

9. Вирок Тячівського районного суду Закарпатської області від 03 жовтня 2024 року. Справа № 307/1026/24.

10. Руслан Ружицький. Сама по собі підробка документів не є організацією незаконного переправлення через кордон. Режим доступу: https://rradvokat.com.ua/nezakonnyi-peretyn-kordonu-ryzyky-vidpovidalnist/

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE CONSTRUCTION AND APPLICATION OF ARTICLE 332 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE "ILLEGAL TRANSPORTATION OF PERSONS ACROSS THE STATE BORDER OF UKRAINE"

This publication is devoted to the analysis of the content of the signs of the objective side, namely: all variants of acts defined in the main corpus delicti provided for in Art. 332 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CC of Ukraine) entitled "Illegal transportation of persons across the state border of Ukraine". Both in the title and in the part of the disposition of Part 1 of Art. 332 of the CC of Ukraine refers specifically to the transportation of persons across the state border of Ukraine, as well as to actions in some way related to transportation. Contrary to the actual construction of the article, its features are quite often interpreted as those that relate not to the transportation of people across the border, but to the crossing of the border by certain persons (which is provided for by Article 332-2 of the CC of Ukraine). Distortion of the content of the norm on the illegal transportation of persons across the border results in the incorrect qualification of the relevant actions, including the erroneous conviction of persons under Art. 332 of the CC of Ukraine, when a person is not subject to criminal liability at all. Examples of relevant sentences are given. However, since the word "intersection" in Art. 332 of the CC of Ukraine is absent, the relevant mistakes of practitioners arise solely from inattention to the text of the article, such errors of law enforcement officers are not the fault of the legislator. However, it is argued that some of the errors in the application of the analyzed article are explained by the insufficiently clear, difficult to perceive formulation of the signs of acts, in relation to which Part 1 of Article 332 refers to "facilitating their commission by advice, instructions, providing means or removing obstacles". The author's opinion is expressed on the ways to improve the text of Art. 332 of the CC of Ukraine. In particular, it is proposed to reveal the word "their" through the repetition of all variants of the relevant acts in the disposition of the article. Attention is drawn to the fact that the commission of these acts by an official using his official position, which is provided for in Part 2 of Art. 332 of the CC of Ukraine, is perceived by society as a corruption crime, and moreover, corresponds to the signs of corruption provided in the Act of Ukraine "On Prevention of Corruption". Contrary to these facts, such an act cannot be attributed to corruption, since there is no indication of this crime as corruption in the footnote of Art. 45 of the CC of Ukraine, which contains a list of corruption and corruption-related criminal offenses.

Keywords: state border of Ukraine, transportation, crossing, organization of illegal transportation, management of illegal transportation, facilitation of illegal transportation, advice, instructions, provision of means, removal of obstacles.